

Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XIII. Regula quarta: dum utraque pars contractionis, omnibus
diligenter examinatis, apparet æque probabilis, neutra in talibus
circumstantiis est simpliciter, proprie & expedite probabilis, sed ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

tatis; sic in quaestione juris (an res licita sit, vel illicita v. g.) auctoritas & ratio sex Doctorum affirmantium esse licitam, non facit fidem, dum in contrarium est auctoritas & ratio sex Doctorum, aequalis omnino auctoritatis, & ponderis. Neque enim apparet quid referat, quaestionem esse de jure, vel de facto, ad hoc ut aequalitas probationum relinquat rem dubiam in una, non in alia. Nec ulla est experientia pro disparitate, imò est pro paritate, uti constat ex dictis n. 82. Unde Tamburinus l. 1. in Decalog. c. 3. §. 3. eodem modo discurret de quaestione juris, ac de quaestione facti.

118 Non etiam apparet, quid referat, an fundamenta, quae hinc inde proferuntur, sive pro quaestione facti, sive pro quaestione juris, similia sint, an dissimilia, sive ejusdem, an diversae rationis, dummodò aequalia (quidquid dixerint Esparza & Terillus) cum mens nostra verè & propriè dubia sit, quando ei pro utraque parte contradictionis occurrunt & concurrunt fundamenta aequalia, uti praemissa demonstrant, admittiturque Esparza a. 133. suae Appendicis ad quaest. de licito usu opinionis probabilis. Hoc verò non solum procedit, ubi fundamenta utrimque sunt omnino similia. Tam enim ex aequalitate fundamentorum dissimilium, quam similibus, inducitur dubium propriè dictum. Hoc ipso namque quòd aequalia sunt in vi & efficacia movendi intellectum, intellectus ab iis aequaliter movetur utramque in partem. Et ideo necessariò suspensus manet inter utramque, nec potest etiam ex imperio voluntatis, uni parti praeter alteram assentiri, vel dissentiri. Quia neutra pars ipsi apparet magis vera, vel falsa, quam altera, sed in utraque aequaliter ipsi apparet veritas & falsitas. Implicat verò intellectum ei parti contradictionis assentiri, seu veram judicare, dum ipsius veritas ipsi aequè probabilis apparet, quam falsitas. Unde tunc fundamentum, seu motivum unius partis eliditur per fundamentum & motivum alterius partis. Et hoc non minus in quaestione juris, quam in quaestione facti. Ideò enim motiva aequalia se mutuo elidunt in quaestione facti, quia aequaliter movent in utramque oppositam partem. Id autem similiter contingit in quaestione juris. Nec hoc in quaestione facti fit ob similitudinem, sed ob aequalitatem motivorum. Utpote quam solam sequitur aequalis efficacia movendi: quae sola hinc formaliter & per se attenditur, & ad quam similitudo vel dissimilitudo motivorum per accidens & materialiter se habet: utpote per se formaliter nihil faciens ad hoc, quòd una pars appareat magis vera quam alia. Nihil proinde ad dissimiliter hinc philosophandum facit similitudo vel dissimilitudo motivorum, uti nec differentia juris & facti, stante utrimque aequalitate circa apparentiam veritatis. Et aliàs in intellectu nostro numquam daretur dubium propriè dictum, dum pro utraque par-

te contradictionis occurrunt fundamenta aequalia rationis, sed solum quando occurrunt fundamenta aequalia auctoritatis. Numquam enim rationes pro utraque parte contradictionis similes sunt, sed semper dissimiles: cum ratio omnino similis rationi moventi ad assensum unius partis, simul movere non possit ad dissensum ejusdem. S. Thomas autem dubium propriè dictum agnoscit, quando rationes pro utraque parte aequales sunt.

Et hinc tam motiva dissimilia, quam similia, esse & videri posse aequalia, negari non potest, agnosciturque expressè Augustinus relatus can. in canonicis dist. 19. dum de canonicis Scripturis ait: *Si autem alias invenerit à pluribus Ecclesiis, alias à gravioribus haberi... aequalis tamen auctoritatis eas habendas puto.* Inter majorem quippe multitudinem ex una parte, majoremque dignitatem ex altera parte, non obstante ista dissimilitudine, seu diversa ratione auctoritatis, aequalitatem agnoscendam putat. Nec certè ulla est ratio negandi dissimilium aequalitatem. Cum aliud sit aequalitas, aliud similitudo, tresque divinae personalitates aequales sint, licet dissimiles. Neque enim Pater in paternitate similis est Filio, est tamen aequalis. Cum nec Filio major sit, nec minor; nec econtra.

Confirmatur 3°. ex dicendis n. 205. ubi demonstrabitur, assensum opinionis faventis libertati, dum rationes opinionis pro lege sunt aequiponderantes, non esse conformem appetitui recto, nec posse procedere à prudentia spiritus, sed à prudentia carnis, quae est inimica Deo.

CAPUT XIII.

Regula quarta: dum utraque pars contradictionis, omnibus diligenter examinatis, apparet aequè probabilis, neutra in talibus circumstantiis est simpliciter, propriè & expedite probabilis, sed secundum quid, improprie & impedite duntaxat.

120 **P**Robatur, quia illud solum probabile est simpliciter, propriè & expedite, quod approbabile est per prudentem assensum. Ut enim rectè Esparza a. 102. apud *Autores Latinos, tam Veteres (Sanctis quoque comprehensis) quam Recentes, probabile sumitur pro approbabili, sive pro eo quod approbare, & cui adherere ac assentire intellectus merito potest, cum formidine partis opposita.* Uti etiam sapienter Card. Laucaea to. 2. in 3. sentent. disp. 11. a. 4. n. 281. *Probabile idem importat ac dignum ut approbetur.* Siquidem (ut ait n. 241.) sancti Patres illud existimant probabile, quod, carens evidentià, haberet omnia alia motiva, quae inveniri possunt ad illud suadendum, idemque est apud illos probabile, quod nos dicimus probabilis. Et n. 303. *Hoc vocabulum, probabilitas, ut ex S. Scriptura notavimus in principio articuli, nihil aliud importat, nisi digni-*

tatem & meritum, ut aliquid approbetur, seu commendetur. Unde probabilis vir, probabile dicitur, id est commendabilis. Et si attentè atque accuratè res penetratur, quisque concludet, quòd Aristoteles, ceterique cum eo Philosophi, ac Theologi, nomine propositionis probabilis, nihil aliud intellexerunt, nisi eam, cujus veritas evidenter non conspicitur, sed per aliqua media, sive intrinseca (ut sunt rationes) sive extrinseca (ut sunt auctoritates) ita apparet, ut expulsa formidine, seu dubitatione, mereatur approbari, seu existimari vera. Denique, ut sapientissimè Augustinus lib. de utilit. cred. cap. II. quomòdò est illud, quòd sequuntur, si non probatur probabile? Probabile itaque simpliciter, propriè & expedite, respectu alicujus, est illud solum quòd ab ipso merito approbari potest ut verum. Quòd autem ab ipso merito, seu rationabiliter & prudenter, approbari non potest ut verum, respectu ipsius non est simpliciter, propriè & expedite probabile.

121 Atqui dum utraque pars contradictionis, post diligentem veritatis inquisitionem, alicui apparet aequè probabilis, neutram in istis circumstantiis rationabiliter & prudenter approbare potest ut veram, prout demonstratum est capite præcedenti. Neutra ergo respectu ipsius, est simpliciter, propriè & expedite probabilis.

122 Et confirmatur, quia probabilitas, propriè & simpliciter dicta, ut fatetur Terillus q. 2. de consc. assert. 10. est apparentia veritatis adeò magna, ut illa digna sit assensu, sic ut qui illi absolute assentitur, meritò ut prudens laudari, nullatenus tamquam temerarius & imprudens reprehendi possit. Unde in reg. mor. q. 1. ad opinionem verè probabilem multa requirit: Primum omnium (inquit) est ut nitatur fundamento fide digno, id est tali, quòd aptum est ad assensum ab homine perito, & probo, irreprensibiliter judicante impetrandum... Secundo sententia aliqua, ut sit probabilis, confirmari debet motivo gravi, ac magno, scilicet valide attrahente ad assensum. Et quidem magnitudo hujus motivi sumi debet non solum absolute, quatenus vehementer impellit secundum se, sed etiam relative ad omnia in contrarium allata, adeò ut, etiam in contradictione illorum, vehementer alliciat ad assensum, idque præcisè vi sua magnitudinis, tam absolute, quam comparative; & non ex affectu & propensione ejus cui proponitur. Quisquis verò absolute assentiretur illi parti contradictionis ut veræ, quæ post diligentem veritatis inquisitionem, antecederet ad assensum intellectus, affectumque & propensionem voluntatis, ipsi non appareret magis vera, quàm falsa, sed aequè probabiliter falsa, quàm vera, meritò ut prudens laudari non posset, sed ut imprudens & temerarius vituperari, ob ea quæ dixi n. 114. & 115.

123 Sibi proinde non constat doctrina Terilli, nec cum illa ipsius definitione componitur sententia ejusdem de licito usu opinionis aequè

vel minùs probabilis pro libertate, in concursu aequè vel magis probabilis pro lege, uti præmissa manifestant, & sequentia amplius manifestabunt. Longè meliùs & magis consequenter P. Scildere de princip. conscientia tr. 2. c. 2. n. 12. post allatam definitionem opinionis probabilis: *Opinio probabilis est assensus cum formidine, innixus rationibus gravibus, ex quibus vir consideratus, post argumenta contraria considerata, & soluta, in negotiis magni momenti concludere solet.* Longè (inquam) meliùs & coherentius inde concludit: quòd quando pro utraque parte rationes occurrunt, neque rationes unius partis longè superant alias, opinio formata non est probabilis. Nam si rationes pro utraque parte sint aequales, aut ferè aequales, elidunt vim mutuam, ut nullus vir consideratus ob alterutras sit formaturus assensum, ex eoque processurus ad praxim. Sic nullus vir consideratus judicabit se facturum esse ex aliqua negotiatione lucrum, quando rivalium rationes sum contra spem lucri, quot pro lucro. Nec ullus consideratus Medicus judicabit se sanaturum ægrotum, per medicinam, de qua cognoscit aequè verisimile esse, quòd sit nocumentum allatura. Nec ullus sapiens & prudens Judex Titio adjudicabit rem, de qua cognoscit, aequè probabile esse, quòd non sit Titii, sed Caii. Et sic de aliis.

Et ideò conclusio illa P. Scildere, pro se 124 habet communem approbationem SS. Patrum, Theologorum, Philosophorumque antiquorum. Et quidem apud veteres Patres, idem esse probabile, quòd nos dicimus probabilis, testantem vidimus Eminentiss. Card. de Lauræa n. 120. Quòd atinet ad Theologos, Philosophosque, Antonius Cotonius in Universitate Patavina Cathedræ Metaphysicæ Moderator, controv. 5. c. 5. q. 5. (referente Seraphino Piccinardo in sua Dogmatica Philosophia to. 1. pag. 195. Omnes (inquit) Antiqui tam Theologi, quàm Philosophi, probabile, pro eo quòd nunc probabilis dicitur, frequentius usurpabant. Patetque (quoad Philosophos) ex probabilium definitione, quam Aristoteles tradit I. Topic. c. 1. *Ea sunt probabilia, quæ videntur omnibus, aut pluribus, vel sapientioribus; & iis vel omnibus, vel plurimis, vel maxime notis, & illustribus.* Quæcumque enim vera videntur (id est judicio incerto judicantur) omnibus, aut pluribus, vel sapientioribus, præsertim vel omnibus, aut pluribus, vel maxime notis, & illustribus, haud dubiè nunc probabiliora dicuntur. Ut enim Palao disp. 2. de consc. c. 1. *ea sententia probabilior est judicanda, quæ à pluribus defenditur, & doctioribus.*

Quoad Theologos, id ipsum etiam constat ex eo quòd communi calculo docuerint, rem non esse opinabilem, sed dubiam, dum se offert æqualitas rationum & auctoritatum pro utraque parte, quòdque intellectus tunc necessariò quiescit, eò quòd ligatus sit per dubium, ne procedere possit ad assensum. Sic

ex Philosopho S. Thomas supra n. 79. & in 3. dist. 17. q. 5. a. 4. Neutra proinde pars comparata ad alteram tunc est simpliciter, propriè & expeditè probabilis, quia neutra simpliciter videri potest vera. *Id est autem probabile* (ait Guilielmus Paris. l. de fide. c. ...) *... quod videtur verum.* Nec proinde in intellectu sic disposito esse potest probabilis opinio de veritate unius partis. Quia, ut S. Bernardus ait l. 5. de consider. a. 2. *opinio est quasi pro vero habere, quod falsum esse nescias; probabilis proinde opinio est iudicium probabile de rei veritate.* Stante verò dictâ æqualitate, intellectus nescit utra pars vera sit, utra falsa. Et idè S. Bonaventura in 4. dist. 38. a. 2. q. 3. relatis tribus sententiis probabilibus, *quamnam* (inquit) *opinionum istarum sit verior, fateor me nescire, & satis potest qualibet sustineri. Ideò nullam assero.* Et quis non Antiquorum distinxit inter dubium probabile, & probabilem opinionem? Quis non amplio rem veritatis apparentiam requisivit ad probabiliter opinandum, quam ad probabiliter dubitandum? Habentem probabilem opinionem, de licito v. g. dixerunt non habere probabile dubium de illicito, sed dubium leve dumtaxat, uti videre est in S. Antonino 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. dicente, quòd dubitat leviter, & per modum scrupuli... *habens opinionem de aliquo, quòd que agendo contrariale dubium non peccat, quia talis non operatur in dubio mortalis* (probabili utique) *sed secundum probabilem opinionem, & uti præmiserat, habet rationes probabiles pro ipsa magis quam pro opposita opinione.* Denique dixerunt 1.º quòd conscientia dicitur probabilis, ubi plus declinat ad credendam unam partem, quam aliam. Ita expressè Conradus de contract. q. 100. 2.º dixerunt probabile, quòd pluribus & maxime sapientibus apparet verum. Ita etiam expressè S. Antoninus loco citato, & Angelus de Clavasio in Summa verbo opinio. 3.º *secundum Gersonem, probabile dicitur moraliter certum, ait Sylvester verbo probabile.* Moraliter autem certum à Gersone reputatur illud, quòd est secundum propriam opinionem, quæ magis declinat in unam partem contradictionis, quam in aliam, ob probabiliores conjecturas: nam secundum Cancellarium exurgit talis certitudo *ex probabilibus conjecturis... magis ad unam partem, quam ad aliam se habentibus,* ait S. Antoninus ubi supra; moraliter proinde certum confundit cum probabiliore.

126 4.º omnes Antiqui dixerunt, dubium propriè dictum pro sola voluntate irreprehensibiliter deponi non posse, sed solum ex motivo homini veritatem sincerè querenti magis probabiliter suadente veritatem, quam falsitatem; vincente proinde rationem dubitandi. Nam, ut optimè Cajetanus in Summa verbo opinio, æmulatores opinionum reprehensibiles habentur, dum opinio ipforum est voluntaria. Nam in omni genere scibilium voluntaria est illicita: quia non ex eo quòd magis placet,

*sed eo quòd rationabilior est; non ex voluntate, sed ratione amplectenda est opinio. Et hinc errant sectarum emulatores, opiniones sua secta sequentes, non ut rationi magis consentaneas, sed quia nati sunt, aut nutriti in secta illius doctrina... Et hinc etiam sæpè erratur ex nimio affectu ad nostra, & minore quam opus fuerit, examine, resolutione, ac iudicio, dum probabilis accipiuntur ut demonstrata, & (ut antè dixit) asseritur ut certum & indubitatum, quòd tamen est intra latitudinem opinabilium. Et verò opiniones, in æquali utrimque dubio, pro sola voluntate conceptæ, admodum periculosæ sunt. Quia, ut S. Thomas quodlib. 9. a. 15. omnis questio, ubi de peccato mortali agitur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur... præcipuè autem... ubi veritas ambigua est, & maxime ubi dubia, ubi rationes utrimque æquales. Quia, ut S. Bonaventura l. 2. de profess. relig. c. 12. quare vult aliquis se committere periculo pro modico motu propria voluntatis...? maxime cum tales opiniones quandoque periculosiores sint, quam aperte transgressiones. Quia ubi scit se homo delinquere, facile corrigitur. Ubi autem nescit se peccare, & insuper credit sibi licere; inde nec in morte sua conteritur, propter falsam spem, quòd sibi forte licuerit, vel minus in eo peccaverit, baculo arundineo & confractio innitens. Voluntas bona, planà viâ, regiâ, & securâ debet incedere, relictis dubietatum diverticulis, quasi suspectis latronum semitis, &c. Distortus proinde, reprehensibilisque est affectus voluntatis, intellectui imperantis assensum, ubi rationes apparent æquales antecedenter ad istud voluntatis impetium, & intellectus assensum. Quem tamen tunc præstari non posse ostendimus cap. 12. Saltem irreprehensibiliter præstari non posse, tota sentit Antiquitas, suadetque ratio, quia præstari nequit, nisi bonam mentem, rationemque prodendo, nisi falsitatem pro posse non cavendo, nisi pro affectu magis quam pro ratione iudicando. Iudicando (inquam) pro affectu, per quem fiat, ut motiva illius partis, cui voluntas non afficitur, jam non considerentur, vel minus considerentur quam motiva partis quæ transit in affectum. Quòd certissimè est contra prudentiam, ad quam pertinet in examinandis quæstionibus non solum rationes utriusque partis inquirere, sed etiam ponderare, & inter se conferre, ac pro earum pondere & gravitate sententiam ferre, vel ab ea ferenda abstinere. Aliàs namque sententia fertur contra officium bonæ mentis, sincerumque amorem veritatis. Quam dum bona mens sincerè querit, deposito omni affectu ac propensione ad unam partem, æqualiter examinat ponderatque rationes & motiva utriusque partis, nec magis applicat se ad excogitandas rationes pro una quam pro altera, memor quam verè Seneca dixerit: *Peris omnine iudicium, cum res transferit in affectum.* Memor item quòd verum est bonum intellectus (ait S. Thomas 2. 2. q. 60. a. 4. ad 2.) falsum*

anem malum ipsius, ut dicitur 6. Ethic. & ideo unusquisque debet nitri ad hoc, ut de rebus iudicet prout sunt, atque aded fugere pro posse falsitatem. Nam, ut Augustinus Enchirid. cap. 10. usque aded natura rationalis refugit falsitatem, & quantum potest, devitat errorem, ut falli nolint, quicumque amant fallere. Et, ut idem ait l. 1. contra Academ. c. 3. quisquis minus instanter quam oportet, veritatem quaerit (quomodo quaerit quisquis ex voluntatis affectu, non aequaliter examinatis, & inter se collatis utriusque partis rationibus, eam partem eligit, quae deposito illo affectu, sibi aequè appareret falsa, quam vera) is ad finem hominis non pervenit. Quisquis autem tantum quantum potest ac debet, dat operam invenienda veritati, is, etiamsi non inveniat, beatus est (id est bonae mentis officium implet, nec jure reprehendi potest) totum enim facit, quod ut faciat, ita natus est. Quisquis verò ex affectu & propensione in partem amatam iudicat eam potius esse veram, quam oppositam (quam antecedenter ad istum affectum iudicabat aequè verisimilem) minus instanter quam oportet veritatem quaerit, nec quantum potest devitat errorem, nec excubat quantum debet (ubi excubandum esse sollicitè monet l. 22. de Civit. c. 23.) ne opinio verisimilis fallat; ne desipiat sermo versutus; ne se tenebrae alicujus erroris offundant; ne Deus spargat poenales caecitates super illicitas suas cupiditates; ne quod bonum est, malum; aut quod malum est, bonum esse credatur... ne in ea, quae agenda non sunt, cupido praecipuet; ne voluntatis propensio auctoritatem vitiis quaerat, uti plerumque facit. Nam (ut idem Augustinus serm. 12. de temp.) voluntatis propensio auctoritatem vitiis quaerit, ut quod malum est, bonum, aut bono proximum esse suadet. Opinio proinde & conscientia taliter formata verè probabilis non est. Imò (uti sapienter Fagnanus ad cap. ne invidiaris n. 270.) hoc est firmare conscientiam contra conscientiam, & opinari, non secundum apparentiam rei, antecedenter ad praecipuum affectum, sed fingere verum ex nostro arbitrio. Quod profectò non facit sincerus amator veritatis; quales omnes esse oportet, quia (ut rursum Augustinus epist. 6.) omnes aut sumus, aut tenemur esse cives illius civitatis, cuius Rex & Imperator est veritas; ne simus ex alia, cui falsitas dominatur & vanitas. Et ideo omnibus necessaridè orandum pro cognoscenda veritate, ut probant epistolae Augustini & Innocentii Papae 90. 92. 93. 94. 95. ubi id multiplicitè divinae Scripturae testimonio probatur. Sed ut exaudibilis sit oratio, orandus est Deus, affectu non praecipuo ad unam partem, Deum inhaerere volendo ad suam cupiditatem; sicut Dominum consuluit, & non semel, sed satis cognita Domini voluntate, propria victus cupiditate, iterum consuluit Balaam Numer. 22. Ibi se victum cupiditate monstrando, ubi loqui sibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua ejus cognoverat voluntatem; hoc facto prome-

ritus, ut Dominus, videns ejus cupiditatem... permitteret eum ire, hoc facto confundens ejus dementiam, &c. inquit Augustinus l. 4. in Numer. q. 48.

Ex his perspicuum est, ad hoc ut pars una 128 contradictionis verè & propriè sit probabilis, debere esse opinabilem, sive approbabilem per assensum; non ex affectu & propensione voluntatis ad illam partem, sed ex vi magna pertrahendi ad assensum hominem peritum irreprehensibiliter judicantem; ex vi (inquam) magna; quam ad hoc habet motivum, cui innititur, tam absolutè secundum se, quam relativè ad omnia motiva in contrarium, post debitam veritatis inquisitionem. Quod cum fieri nequeat, dum motiva utriusque partis, post debitam veritatis inquisitionem, antecedenter ad voluntatis imperium, & intellectus assensum; sincero veritatis amatori apparent aequalia, consequens est quòd utraque pars contradictionis, stante aequali illà apparentià veritatis & falsitatis, sit istis in circumstantiis inopinabilis: neutra proinde per assensum hinc & nunc approbabilis. Neutra tandem simpliciter & expedite probabilis, respectivè ad hominem, cui ista aequalitas apparet, & quamdiù talis apparet: tamen respectivè ad alios, quibus aliter irreprehensibiliter apparet, altera ex ipsis probabilis & per assensum approbabilis esse possit.

CAPUT XIV.

Regula quinta: dum due opiniones contradi-
riae, una affirmans, altera negans honestatem
actionis, sincero veritatis amatori, post de-
bitum examen aequè probabiles apparent, ac
per consequens honestas verè dubia est per
principia directa, iudicium de honestate fieri
nequit per principia reflexa. A tali proinde
actione abstinendum est, juxta magistralem
hanc regulam: In dubia via tutior est eli-
genda.

Sic ex concordia Sanctorum traditione sen- 129
serunt, sacrisque Canonibus magistralem
illam regulam inferuerunt Summi Pontifices,
ut videbitur cap. 16. Per consequens absti-
nendum docuerunt ab actione dubia honestatis.
Quod & Sapientes Judaeorum ac Gen-
tilitatis censuisse, constat ex dictis num. 108.
Quis non obstupescat, tam sanctam, tamque
fundatam regulam juniorum Casuistarum cav-
illationibus everti, quam velut summæ æ-
quiritatis legem, solo naturali lumine, agno-
verunt Ethnici Philosophi; & in tantum everti,
ut in dubio, in quo Philosophi isti nefas
censuerunt agere, agere permittant Probabi-
listæ?

Sed benè est Antiquitatem venerandam, 130
nedum Orthodoxorum Patrum, sed & Scho-
lasticorum Doctorum, aequissimam illam le-
gem non neglexisse, sed servandam prescrip-
sisse. Ita imprimis Guilielmus Parisiensis apud
Dionysium